

Іл. 10. Юй Хунчен. Ілюстрації до дитячої «книжки-картинки» «Лян Шаньбо та Чжу Інтай» (З книги: Лі Сінь. Історія коміксів у Новому Китаї: 1949-1999. Шанхайське народне видавництво образотворчого мистецтва, 2011)

Надійшла до редакції 2.11.2022 р.

УДК 76/75(477) «20»

ТВОРЧІ ПОШУКИ ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ В ЇЇ ПАСТЕЛЯХ 2003–2005 РОКІВ

Юр Марина Володимирівна – доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник, проректор із наукової і міжнародної діяльності,

професор кафедри мистецтвознавства і мистецької освіти,

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0003-3487-1480>

<https://doi.org/10.35619/ucpm.vi44.607>

yur_marina@ukr.net

Зіненко Тетяна Миколаївна – кандидат мистецтвознавства, доцент,

завідувачка кафедри образотворчого мистецтва

факультету філології, психології та педагогіки,

Національний університет «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка», м. Полтава

<https://orcid.org/0000-0002-0140-0802>

zirta@ukr.net

Зайцева Вероніка Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент,

Київський університет ім. Б. Грінченка, Київ

<https://orcid.org/0000-0003-1160-1760>

v.zaitseva@kubg.edu.ua

Окреслено мистецькі пошуки Тетяни Яблонської (1917–2005 рр.) початку ХХ ст. Розкрито специфіку звернення художниці до пастелей в період творчості, коли вона була обмежена територією власної квартири, виду з вікна, та писала лівою рукою. Проаналізовано низку авторських робіт, виконаних упродовж 2003–2005 рр. Охарактеризовано специфіку авторської манери Т. Яблонської в окреслений період часу, пов'язану зі спогляданням за змінами природи у час, коли художниця вже не могла розмовляти й усвідомлювала, що її земне життя добігає кінця. Розкрито художньо-образні особливості її останніх творчих потенцій, що певною мірою мали арт-терапевтичний характер, виконаних кольоровими крейдяними олівцями. Окреслено, що означені інтенції були спрямовані на спостереження за довколишнім світом, споглядання змін станів природи й ще більшого потоншення тонкого світу мисткині.

Ключові слова: Тетяна Яблонська, початок ХХ століття, пастель, стиль, імпресіонізм, образотворче мистецтво, творча діяльність.

Постановка проблеми. Творчість Т. Яблонської для українського мистецтва середини ХХ – поч. ХХІ ст. до певної міри була стилетворчою. Цебто художниця, як чільниця окремих процесів у мистецькій царині, часто не лише сама експериментувала з живописними та графічними техніками (олією, аквареллю, рисунками графічним олівцем тощо), а й задавала певний «тон» для розвитку усієї галузі, певний «градус» творчої діяльності.

Із-поміж останніх її художніх експериментів були напрацювання, виконані у пастелі, якими авторка займалася упродовж 2003–2005 рр, коли вже була прикута до інвалідного візка. Тоді її простір обмежувався середовищем квартири, в якій вона знаходилася. А також кріслом та вікном з квітами, котрі щодня міняла її донька, перед ним. Тому останні рисунки – це переважно вид з вікна, котрий Тетяна Нилівна рисувала щодня до останньої своєї днини.

Багато роздумів викликають лапідарні композиції, написані лівою рукою (коли вже відібрало праву після інсульту 1999 р.). Оскільки визначна художниця у рисунках останніх трьох років свого життя намагалася втілити свої потаємні мистецькі задуми, спрямовані на фіксацію окремих миттєвостей у певний момент часу, власних чуттів і колірних переживань, пов'язаних із розумінням живописності твору, вони в її творчості сприймаються дещо осібно. Тим більше, що сама вона їх більше відчувала як експерименти живописні, а не графічні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж досліджень, присвячених творам мисткині 2000-х рр., насамперед, привертає увагу вступна стаття канд. мистецтвознавства С. Мамаєва до каталогу її творів «Тетяна Яблонська та її талант» в альбомі «Т. Яблонська. Пастель 2003–2005» (Київ, 2006). У ній відомий київський вчений занотував наступне: «Залишаючись живою та реальною людиною, вона зберегла у своєму мистецтві якусь таку чистоту й щирість, що іноді писати про це здається зайвим. Адже це очевидно. Чи варто перелічувати назви останніх її творів? Це пастелі, що їх мистецтвознавці здебільшого вважають графікою, а вона сама вважала живописом і, безумовно, мала рацію. Хіба мають значення назви цих «вікон у світ», де живе «гармонія світу, втілена у краплині роси на пелюстці квітки», якої ми всі прагнемо? А ще важливо, що ці роботи літньої нездужої людини несуть такий життєвий потенціал, який, – не фігурально, а реально, – допомагає жити людям» [9].

Думки цього ж дослідника, як ключові щодо пастельної спадщини мисткині, підкреслені й у публікації «Тетяна Яблонська в Хмельницькому обласному художньому музеї. Вікно. Пастель (2000–2005 рр.)», оприлюднені 22 липня 2020 р. на сайті згаданої інституції у зв'язку з виставкою художниці, котра свого часу кілька років життя провела на Поділлі. І навели рядки з вищевказаного каталогу, як значущі для розуміння окремих віх її спадщини: «Тетяна Нилівна Яблонська створила мистецтво, яке примушує вірити, що ми – сильні, красиві, ніжні й добросерді, і ніхто нас не переможе, бо тут нема з ким і з чим воювати. Якась природна життєва сила й свіжість сприйняття відчуються в цих скромних пастелях. Дивлячись на ті предмети, що їх писала (чи, якщо бажаєте, малювала) Яблонська останніми роками свого життя, не завжди побачиш в них ту красу, яку вміла побачити вона. <...> Це, мабуть, і є те світло, що його прагне кожний справжній художник, а вже як його розуміти – то справа особиста. На останній прижиттєвій виставці хтось із захоплених шанувальників написав у книзі відгуків: «Зелена банка – блиск! Це Рембрандт!». Ми можемо із скромною гордістю заперечити: – Ні! Це не Рембрандт. Це Тетяна Нилівна Яблонська. Вона нещодавно жила тут поруч, на Печерську, у провулку Мар'яненка <...>» [8].

У цьому зв'язку варто також згадати виступ канд. мистецтвознавства, співробітниці НХУ України в м. Києві К. С. Мамаєвої «Яблонська і час. У тіні минаючої епохи», оприлюдненої на сайті «Музейний простір» 27 березня 2017 р., яка актуалізувала вислів іншого визначного вченого щодо усвідомлення певних напрацювань художниці: «"Свістю епохи" назвав свого часу Тетяну Нилівну Яблонську, відомого українського художника, академіка, лауреата чотирьох Державних премій та Героя України не менш відомий мистецтвознавець Олександр Касьянович Федорук <...>» [4], з чим не можна не погодитися у зв'язку з різними начерковими, етюдними роботами мисткині.

Тут сама авторка навела думку про необхідність «реконструкції» всіх творчих експериментів великого майстра, потребу увічнення її спадку у різні способи – від мистецтвознавчого осмислення до випуску монети Нацбанком до сторічного ювілею та марки Укрпоштою, що і зроблено на всіх фронтах поцінування таланту Т. Яблонської [4].

Багато уваги приділила вивченню стилістики пізніх творів Тетяни Нилівни київська мистецтвознавець І. Павельчук, окремі сторінки докторської дисертації якої та монографії за нею [5], присвячені експериментам художниці з кольором і світлом на тлі пізніх захоплень творчістю К. Пісарро. Адже Т. Яблонська все життя переосмислювала мистецькі підходи до інтерпретації власних вражень за допомогою творчих експериментів й імпровізацій, в яких йшла від об'єктивних вражень від натури й суб'єктивних колірних узагальнень [6; 467].

Крім того, зазначена авторка зауважує, що образ дерева з вікна, котрий увиразнюється в творчості Тетяни Нилівни у 2000-х рр., є архетиповим для її творчості, та порівнює звернення мисткині до осмислення цього мотиву у попередні роки: «Цим усталеним художнім асоціаціям сприяло сформоване століттями міфопоетичне уявлення, що пов'язувало образ дерева життя з однією з іпостасей Світового дерева <...>. Культурною естафетою ця поетична імпреза інспірується в мистецтві ХХ століття, зокрема, у творах українських художників, які пройшли через досвід постімпресіоністичного експерименту: І. Северина та М. Бурачека (яблуня), Е. Контратовича (калина), О. Шатківського та В. Микити (сосна), Т. Яблонської (тополя), І. Мельничука (каштан) <...>» [6; 359].

Важливі відомості про останні дні творчого життя Т. Яблонської представлено у фільмі «Своє вікно» О. Зотикова 2000-х рр., де здійснено спробу осмислити ліризм її праць, які вона виконувала мовчки в останні місяці та дні життя [2]. Ще в одній кінострічці С. Сукненка «Тетяна Яблонська: Натхнення самотності» [7], автор фільму намагався осмислити несподівані за технікою та пульсуючою в них енергією самотні пастельні твори Тетяни Нилівни, виконані ніби іншими руками й силою думки, ніж епохальний «Хліб» й подібного штибу не менш монументальні роботи видатної художниці попередніх десятиліть [3].

Мета статті – розкрити специфіку творчих пошуків Т. Яблонської останнього періоду її творчого життя, які виявилися у її пастельних композиціях 2003–2005 рр., більшість з яких належить родині художниці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спадок Т. Яблонської в українському образотворчому мистецтві середини ХХ – поч. ХХІ ст. – окрема частина національного культурного надбання і сторінка вітчизняної художньої культури. Не завжди всі експерименти великого майстра мають бути dokonаними і досконалими, він, як і будь-яка інша творча людина може експериментувати у своїх мистецьких шуканнях.

Власне, вивчення й аналіз окремих частин цієї спадщини дозволяють доопрацювати велике сукупне «полотно» творчості художника, досягнути «нейро-арт» її думки, духовні поштовхи, імпульси, амплітуду досягнень. У цьому ключі, а також в ключі реконструкції всіх «пазлів» із доробку Тетяни Нилівни, варто окремо зупинитись на її останніх творах, власне пастелях, котрі вона сприймала в контексті живописних експериментів, незважаючи на те, що сама техніка в цілому класифікується як графічна.

Аби збагнути природу цих прикінцевих життєво-творчих шукань, слід звернутися до кінострічок, в яких здійснені одні з перших спроб усвідомлення сутності цього етапу її творчості. Зокрема, фільму «Тетяна Яблонська: Натхнення самотності» (2008 р., реж. С. Сукненко), що зовсім по-іншому, ніж у ранніх стрічках кшталту «Тетяна Яблонська» (1971 р., реж. Л. Островська), спробував поглянути на окремі візії художньої діяльності завершальних років. Насамперед, позначені останніми сплесками одухотвореного натхнення мисткині, котрими, як ніжна посмішка королеви Єлизавети II після уходу принца Філіпа Единбурзького, вона прощалася з усім любим для неї в цьому світі.

Також у 2000-х рр. певні настроєві ноти її змушено усамітненого буття, наче аскези, розкрито у стрічці «Своє вікно». Фільм про Т. Яблонську, створений О. Зотиковим на замовлення Міністерства культури і туризму України (Кіностудія «Контакт». 2000 рр.) [2], акцентував увагу глядача на таких різних «вікнах» у світ художниці, котра в свій час була закохана у творчість митців флорентійської школи штибу титанів Відродження, в кожному витворі яких вікно відкривало той шматочок неба, куди лине душа людини в потоці інших душ, що з'єдналися з вічністю.

І той сакраментальний для кожної людини момент переходу є актом переходу в «мандорлу» осяяності, певного доторку незвіданого майбутнього, що в момент початку ініціації приймає саме її глибинні незвідані далі, що не потребують прикрас й багатослів'я інтерпретацій. З іншого боку, це як дао на Сході – крок до шляху, настільки ж величного, наскільки й лякливого і простого.

Що саме хотіла висловити в своїх пізніх пастелях (всі датуються 2003 – 2005 рр., остання «Дзвоники», створена у день смерті як прощальна) Т. Яблонська, метр, прима українського образотворчого мистецтва? Чому, як у Мікеланджело чи Родена, цей «поцілунок любові» матерії не був dokonаним?

Спадок Т. Яблонської цих літ – наче сугестія натяків і недомовок, в яких вона апелювала від однієї підсвідомості до іншої, оминаючи бар'єри словесного, земного, й обираючи шлях, що лишається тільки відбитками ступнів, як іманентний штрих-пунктир, що уходить у далечінь, і поступово закінчується, розчиняючись у нечітких коливаннях простору і часу, розпредметненні у медататавному зануренні у себе та боже провидіння.

У цьому сенсі важливо досягнути, що з-поміж недосказаного Тетяни Нилівни в її ледь вихоплених частинах образів або тільки їх «суті», є погляд у середину себе, ніби навпаки, який розгортає розповідь не до глядача, а до свого другого «я», котре також потребує того, щоб його «обняли», «заколихали», проспівали йому колискову. Й у цьому сенсі творчість великих художників часто буває незбагненою, або збагненою ніби не до кінця.

Принагідно слід зазначити, що перехід від олій й монументальних творів, притаманних зрілій Т. Яблонській, може бути актом само-арт-терапії, коли людина боїться вологи, мокрих плям, бо вони не дають їй некерованим від хвороби рухам відчуття стабільності. Натомість прагне рисувати, брати «в об'єктив» лише ту даність, яка хвилює особисто її, і яку треба прожити і подолати, як частину страху лишити щось недомовленим. Як у Л. Костенко, коли «несказане лишилось несказаним».

Цитуючи К. Мамаєву, «розмаїття живописних мов, які освоїла за все життя Тетяна Яблонська», помножене на «бездоганну візуальну пам'ять» і можливість «буквально з льоту, як музикант мелодію, схопити основне» дозволяло художниці крізь все життя пронести і «зберегти свою неповторність» [4].

Ця риса, її художня мімікрія, у синтезі із внутрішньо сильним стрижнем особистості й талантом до раптових прозрінь-екзистенцій, дозволяли Тетяні Нилівні упродовж усього життя покорити всі земні вершини, і не залишала права на визначення глибини власних «мілин» і «тріщинок», котрі просилися на полотна, як святий наїв чистої дитини, очі якої шукають на аркуші місце лише для кількох головних літер, а не цілої абетки. Це були швидше ребуси з питаннями, ніж доконані роботи з відповідями, начерки, вільні у своєму леті такого собі «мікро-дзен-буддизму».

Для цього останнього споглядання доколишнього метушіння у розумінні Тетяни Нилівни було характерним віддзеркалення «гармонії світу, втіленої у краплині роси на пелюстці квітки» за висловом непересічного С. Мамаєва [9].

Із-поміж кращих майже двадцяти пастельних творів художниці (Рис. 1) привертають особливу увагу рання «Небо у хмарах» 2003 р., де Т. Яблонська ще потужно демонструє варіативність своїх творчих можливостей, створюючи специфічну «сріблястість» вишуканої елегантної поверхні кількома штрихами (Рис. 2).

Осібнo в її творчому доробку стоїть шедеврально лаконічне і «дзвінке» «Зимове вікно» з пташками, що ніжно в'ються понад заледенілими вітами, позначеними доторком цнотливо-білого кольору, наче з казки «Снігова королева» (2004 р.), котре вже стало її «пастельною класикою» (Рис. 3). Поруч із цією роботою «Осіньні листя» мисткині 2004 р. демонструє «споглядальний» етап і занурення в себе, і хід у медитативний настрій безмовного дзену (Рис. 4).

Своєрідним жанровим твором у галереї творів останніх років Тетяни Нилівни стала пастельна симфонія зеленого кольору «Гаяне та зелене вікно» 2004 р., в якій уловлюються рефлексії від гармонії раннього Ренесансу й потрійних вікон, біля яких зображали титани Відродження своїх незбагненно прекрасних мадонн у дивному божественному сяйві одухотвореності (Рис. 5).

Жага життя уже не бриніла так яскраво у прощальних творах художниці 2005 р. Так, її соковите «Літо» з бузковим букетом квітів був ніби натяком на те, що останнього квітучого літа цього року вона не зможе побачити повністю і пережити. Твір виглядає наче, як огорненим у легку завісу пелени, в котрій ще, пульсуючи, бринять окремі склади музики вітру, що вже заколисує мисткиню на порозі ініціації переходу в інший світ. Ця робота виглядає як певний натяк на «несказанність» (Рис. 6).

У «Натюрморті з зеленою пляшкою» 2005 р. Тетяна Нилівна уходить знов у вертикалі майбуття, що простягаються у сріблясту далечинь із ледь проглядаючими сплесками світлових імпульсів, позначені ніби її спогляданням збоку. Це наче як спроби душі вийти за межі тлінного тіла, що наче пташка із шпаківні лине у вирій (Рис. 7).

Останньою з переліку пастельних робіт стала композиція «Дзвіночки», написана в останній день життя художниці 16 червня 2005 р. на завершенні земного шляху. Цей твір бринить деякою напругою з одного боку, що виявляється у дещо нервовій, переривчастій лінії, а з іншого – у ньому колір наче розчиняється у повітрі, створюючи лише іманентний «шлейф» «придихання», «післясмаччя», що, як слова небагатослівної Тетяни Нилівни, котрі часто були пророчими, повертають думку до ідеї «спалахів душі» у цьому Всесвіті, її пам'ятного сліду (Рис. 8).

Й у зв'язку з «нерозгаданими» до кінця пастелями художниці 2003 – 2005 рр., згадуються слова Тетяни Нилівни, занотовані її донькою і талановитою ученицею Гаяне Атаян у виданні «Щоденників» художниці [1]: «Порівняно з високим, щирим і чистим мистецтвом П'єро делла Франческа, Мазаччо, Гоццолі, Гірландайо, Мантені <...> пошуки здалися мені самозакоханим кривлянням. Все західне мистецтво, з яким я тоді познайомилася у Венеції на бінале, здалося якимось маренням. Аби оригінально, аби виділитися, довести, що ти талановитіший, винахідливіший за інших. Шокувати, епатувати. Навіщо? У вихорі «ізмів», що змінюються, миттєво блиснути своїм «я»? У гонитві за оригінальністю вже давно немає мистецтва. Заперечується все. Невже мистецтво справді не потрібне? Все тлін, все розкладання? Порожнеча і навіть щось по той бік порожнечі? Все – нісенітниця. Абсурд. Невже це так? Все ж таки хочеться вірити, як вірив Сент-Екзюпері, у необхідність для людей чогось духовно високого. Інакше людина, за його словами, перетвориться на цивілізованого дикуна. Хочеться вірити в те, що мистецтво потрібне людям» [10].

Пошуки Т. Яблонської в куточках інтер'єру, біля розкритого вікна, чи фрагментах природи, доступної для споглядання звідти, наштовхують на думку, що її вічна здатність до оновлення без запинань, в останніх пастелях стала приводом для зняття пелени таємничості з манери і авторського стилю, й «оголеності» певних «корпускул» ядра особистості та власного творчого кредо.

Висновки. По суті, робота Тетяни Нилівни над пастелями стала її «великим і невимовним мовчанням», у межах якого розкривалися медитативні спалахи думки. Вони наче піднімали пелену таємничості над її художнім єством, звідки долинали фрагменти окремих «мелодій» поєднання кольору і божественного «проторенесансово» чистого світла. Ці яскраві, оптимістичні, дзвінкі настроєві мистецькі пошуки, подеколи огортають глядача одеським сонцем її дитинства; вітерцями чистого повітря без подальших «нашарувань», притаманних юності художниці, проведеної на Поділлі; веселковим серпанком Закарпаття з «індіговим» озоном гір; россою Седнева; й епічною величчю давнього, монументально-епічного града Києва. Лесть відчутна тривога перед майбутнім бринить трохи розірваними, інколи дещо «колкими» лініями окремих сріблястих, зеленкуватих, бузкових інтенцій у пастелях Т. Яблонської з білими спалахами, великої художниці і непересічного педагога, що заклали підвалини неповторної Київської художньої школи ХХ століття.

Список використаної літератури

1. Атаян Г. Тетяна Яблонська. Щоденники, спогади, мрії / упоряд.: Г. Атаян, І. Зайцева. Київ : Родовід, 2020. 584 с.
2. Винокур Л. «Своє вікно». Фільм про Т. Яблонську, створений О. Зотиковим на замовлення Міністерства культури і туризму України. Кіностудія «Контакт». 2000 р.
3. Вона завжди жила «розпрямившись». У рік свого 75-річчя Спілка художників згадує видатних майстрів. Перший вечір присвятили Т. Яблонській. *День*. 2008. № 66. 10 квіт., 2008. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/vona-zavzhdy-zhylo-rozpryamivshys> (дата звернення: 23.03.2023).
4. Мамаєва К. Яблонська і час. У тіні минаючої епохи. 27 берез., 2017 р. URL: <http://prostir.museum.ua/post/39062> (дата звернення: 23.03.2023).
5. Павелчук І. А. Досвід постімпресіоністичного експерименту в практиці Т. Яблонської (1960–1970). *Павелчук І. А. Постімпресіонізм в українському живописі ХХ століття: монографія* / пер. з англ. М. Захайкевич. Київ : Києво-Могилянська академія, 2019. С. 381–399.
6. Павелчук І. А. Постімпресіонізм в українському живописі ХХ – початку ХХІ ст. : історичні витоки, джерела інспірації, специфіка розвитку : дис. ... д-ра миств. : 17.00.05 / Львів. нац. акад. мистецтв. Львів, 2020. С. 359–467.
7. Степурін І. Про вечір «Гармонії Тетяни Яблонської». 20.03.2017 р. [«Тетяна Яблонська: Натхнення самотності», фільм режисера С. Сукненка. 2008 р. Перегляд 15 берез., 2017 р. (модерування С. Тримбача)]. URL: <https://www.ukrkino.com.ua/about/spilkanews/?id=7434> (дата звернення: 20.03.2023).
8. Тетяна Яблонська в Хмельницькому обласному художньому музеї. Вікно. Пастель (2000–2005). 22 лип., 2020 р.
9. Т. Яблонська. Пастель 2003–2005. Київ : ВХ студіо, 2006. (Вступна стаття С. Мамаєва «Тетяна Яблонська та її талант»).
10. Тетяна Яблонська: про себе. 24 черв., 2005 р. ZN, UA. 2005. Вип. № 24. 24 черв. – 1 лип. 2023 р. URL: _ (дата звернення: 20.03.2023).

References

1. Ataian H. (2020). Tetiana Yablonska. Shchodennyky, spohady, mrii / uporiad.: H. Ataian, I. Zaitseva. Kyiv : Rodovid, 584 s. [in Ukrainian].
2. Vynokur Leonid (2000th). «Svoie vikno» Film pro T. Yablonsku, stvorenyi Oleksiiem Zotykovym na zamovlennia Ministerstva kultury i turyzmu Ukrainy. Kinostudiia «Kontakt» [in Ukrainian].
3. Vona zavzhdy zhyla «rozpryamivshys» (2008). V rik svoho 75-richchia Spilka khudozhnykiv zghaduie vydatnykh maistriv. Pershyi vechir prysviatyly Tetiani Yablonskii. Den. № 66. 10 kvitnia. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/vona-zavzhdy-zhylo-rozpryamivshys> (23.03.2023) [in Ukrainian].
4. Mamaieva Kateryna (2017). Yablonska i chas. U tini mynaiuchoi epokhy. 27 bereznia 2017 r. URL: <http://prostir.museum.ua/post/39062> (23.03.2023) [in Ukrainian].
5. Pavelchuk I. A. (2019) Dosvid postimpresionistynoho eksperymentu v praktytsi T. Yablonskoi (1960–1970). Pavelchuk I. A. Postimpresionizm v ukrainskomu zhyvopysi KhKh stolittia: monohrafiia / per. z anhl. M. Zakhaikevych. Kyiv : Kyievo-Mohylianska akademiia, S. 381–399 [in Ukrainian].
6. Pavelchuk I. A. (2020). Postimpresionizm v ukrainskomu zhyvopysi XX – pochatku XXI stolittia : istorychni vytoky, dzherela inspiratsii, spetsyfika rozvytku : dys. ... d-ra myst. : 17.00.05. Lvivska natsionalna akademiia mystetstv. Lviv, S. 359–467 [in Ukrainian].
7. Stepurin I. (2017). Pro vechir «Harmonii Tetiany Yablonskoi». 20.03.2017 r. [Pro «Tetiana Yablonska: Natkhennia samotnosti», film rezhysera Stanislava Suknenka. 2008 r. Perehliad 15 bereznia 2017 r. (moderuvannia Serhiia Trymbacha)]. URL: <https://www.ukrkino.com.ua/about/spilkanews/?id=7434> (20.03.2023) [in Ukrainian].
8. Tetiana Yablonska v Khmelnytskomu oblasnomu khudozhnomu muzei (2020). Vikno. Pastel (2000–2005). 22 lypnia 2020 r. [in Ukrainian].
9. T. Yablonska (2006). Pastel 2003–2005. Kyiv: VX studio (Vstupna stattia Serhiia Mamaieva «Tetiana Yablonska ta yii talent») [in Ukrainian].

10. Tetiana Yablonska: pro sebe (2005). 24 chervnia 2005 r. ZN, UA. Vyp. №24. 24 chervnia – 1 lypnia 2023 r. URL: https://zn.ua/SOCIUM/tatyana_yablonskaya_o_sebe.html (20.03.2023) [in Ukrainian].

TETIANA YABLONSKA'S CREATIVE SEARCH IN HER PASTELS OF 2003-2005

Yur Maryna – Doctor of Art History, Senior Researcher, Vice-Rector for Scientific and International Activities, Professor of the Department of Art History and Art Education, Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design, Kyiv

Zinenko Tetyana – Candidate of Art Studies, Associate Professor, Head of the Department of Fine Arts Faculty of Philology, Psychology and Pedagogy National University «Poltava Polytechnic named after Y. Kondratyuk», Poltava

Zaitseva Veronika – Candidate of Art History, Associate Professor, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv

The creative search of Tetiana Yablonska (1917–2005) in the early twentieth century was outlined. The specifics of the artist's appeal to pastels in the period of her work, when she was limited to the territory of her own apartment, the view from the window, and painted with her left hand, is revealed. A number of the author's works created in 2003–2005 was analysed. The specifics of Tetiana Yablonska's authorial style in the specified period of time, related to the contemplation of changes in nature at a time when the artist could no longer speak and realised that her earthly life was coming to an end, was characterised. The artistic and figurative features of her last creative potentials, which to a certain extent had an art-therapeutic character, made with coloured chalk pencils, were revealed. It is outlined that these intentions were aimed at observing the surrounding world, contemplating changes in the states of nature and further refining the subtle world of the artist.

Key words: Tatiana Yablonska, the beginning of the 21 th century, pastel, style, impressionism, fine art, creative activity.

UDC 76/75(477) «20»

TETIANA YABLONSKA'S CREATIVE SEARCH IN HER PASTELS OF 2003-2005

Yur Maryna – Doctor of Art History, Senior Researcher, Vice-Rector for Scientific and International Activities, Professor of the Department of Art History and Art Education, Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design, Kyiv

Zinenko Tetyana – Candidate of Art Studies, Associate Professor, Head of the Department of Fine Arts Faculty of Philology, Psychology and Pedagogy National University «Poltava Polytechnic named after Y. Kondratyuk», Poltava

Zaitseva Veronika – Candidate of Art History, Associate Professor, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv

The article is devoted to the creative search of the prominent Ukrainian artist Tetiana Yablonska in the field of pastels. Her paintings created in this technique in 2003–2005 are considered. In particular, «The Sky in the Clouds» (2003), «Winter Window», «Autumn Leaves», «Gayane and a Green Window», all of 2004, «Summer», «Still Life with Green Bottle», both of 2005, «Bells», a work created on the day of the end of Tetiana Yablonska's earthly life on June 16, 2005. The article describes the artistic specificity of these works, which manifested itself in the characteristic features of meditative contemplation, a return to the reflection of pure examples of the art of Italian masters of the Proto-Renaissance and mature Renaissance, turning in upon oneself and silent asceticism of being in the conditions of limited physical space and unlimited sacred quests.

Problem statement. In the legacy of Tetiana Yablonska, the pastel works of the last three years of the artist's life have not yet become the subject of special interest of art historians. Since in the work of every great master the beginning of its artistic path, that is, the stage of formation, and the completion of the author's work, are like two main chords of being, between which the «music of creativity» is born, it is important to pay attention to these works, among which there are absolutely unique, masterpiece pastels.

The *relevance* of this topic is confirmed by the need to study a separate stage of Tetiana Yablonska's work, when she, a right-handed person by nature, had to relearn to paint with her left hand, which is why this part of her late stage of creativity in a certain way reflected her nervous movements and intentions.

The purpose is to reveal the specificity of Tetiana Yablonska's creative search in the last period of her creative life, which was manifested in her pastel compositions of 2003–2005, most of which belong to the artist's family.

The research methodology is based on a set of principles of reliability, art and cultural approaches, ontological, axiological, suggestive, historical and comparative, prosopographic, cross-cultural, iconological methods of art review and systematisation.

Results. In fact, Tetiana Nylyvna's work on pastels became her «great and indescribable silence», within which meditative flashes of thought were revealed. They seemed to lift the veil of mystery over her artistic nature, from where fragments of individual «melodies» of the combination of colour and divine «Proto-Renaissance» pure light came. These bright, optimistic, sonorous moody artistic searches sometimes envelop the viewer with the Odesa sun of her childhood, Podillia breezes of clean air without further «layers» inherent in the artist's youth, the rainbow haze of Transcarpathia with the «indigo» ozone of the mountains, the dew of Sedniv and the epic grandeur of the ancient, monumental and epic city of Kyiv. A barely perceptible anxiety about the future is reflected in the slightly broken, sometimes somewhat «sharp» lines of some silver, greenish, lilac intentions in the pastels of T. Yablonska with white flashes, a great artist and an outstanding teacher who laid the foundations of the unique Kyiv School of Art of the twentieth century.

The novelty of the study lies in a new understanding of certain works of the late period of Tetiana Yablonska's artistic activity, as well as in their art review, which is introduced into scientific circulation.

The practical significance of the study lies in the systematisation of information about Tetiana Yablonska's creative searches in the field of pastels, performed by her during 2003–2005, taking into account the ambivalent meaning of drawing and painting.

Key words: Tatiana Yablonska, the beginning of the 21th century, pastel, style, impressionism, fine art, creative activity.

Рис. 1. Світлина. Тетяна Нилівна Яблонська за роботою над пастельною композицією. 2003–2005 рр.

Рис. 2. Яблонська Т. Н. Небо у хмарах. Папір, пастель. 2003 р.

Рис. 3. Яблонська Т. Н. Зимове вікно. Папір, пастель. 2004 р.

Рис. 4. Яблонська Т. Н. Осінніє листя. Папір, пастель. 2004 р.

Рис. 5. Яблонська Т. Н. Гаяне та зелене вікно. Папір, пастель. 2004 р.

Рис. 6. Яблонська Т. Н. Літо. Папір, пастель. 2005 р.

Рис. 7. Яблонська Т. Н. Натюрморт із зеленою пляшкою. Папір, пастель. 2005 р.

Рис. 8. Яблонська Т. Н. Дзвіночки (Лісові дзвіночки). Папір, пастель. 16 червня 2005 р., день смерті художниці.

Надійшла до редакції 27.03.2023 р.

УДК 7.038.6

СМІХОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В КАРТИНАХ ТИПУ «КОЗАК МАМАЙ»

Бушак Станіслав – аспірант кафедри теорії та історії мистецтва,
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-9106-199X>
<https://doi.org/10.35619/ucpm.vi44.608>
mamajlisky@ukr.net

Розглянуто особливості сміхової культури українських народних картин типу «Козак Мамай», надзвичайно популярних серед нашого народу протягом чотирьох століть (XVIII-XXI). Виявлено, що часто вони асоціюють з веселим, здебільшого гумористичним сприйняттям образу головного героя цих творів – козака-музиканта. В той же